

Mogersdorf u znaku sigetskog jubileja

45. Međunarodni kulturnopovijesni simpozij „Mogersdorf“, Szigetvár (Mađarska), 5. – 8. srpnja 2016.

U godini obilježavanja 450. obljetnice znamenite sigetske bitke održan je u gradu Szigetváru, u mađarskoj županiji Baranja, 45. međunarodni kulturnopovijesni simpozij „Mogersdorf“. Generalna tema simpozija glasila je: „Znanost i gospodarske inovacije – panonski prostor u europskoj usporedbi od 1700. do 1914.“ Bila je to jedinstvena prilika da se u ovome nadaleko poznatom gradiću komemorira velika bitka u kojoj je 1566. godine Nikola Šubić Zrinski s malom skupinom svojih vojnika uspio zaustaviti nadiranje moćne osmanlijske vojske pod vodstvom Sulejmana Veličanstvenog prema Beču. Iako tema skupa nije bila posvećena toj bici i njenim posljedicama, ipak je zbog navedenog jubileja čitav skup bio u znaku sigetske bitke i Nikole Šubića Zrinskog. Inače je ovo bilo prvo domaćinstvo novog organizacijskog partnera simpozija „Mogersdorf“ iz Mađarske jer je županija Somogy od 2016. godine ustupila svoje mjesto županiji Baranja. Smrću višegodišnjeg člana Organizacijskog odbora iz županije Somogy, dr. Sándora Böszea, kojemu je dužna počast odana tijekom samoga skupa te je predstavljen zbornik radova njemu u čast, ovaj se simpozij stvarno i simbolički oprostio od županije Somogy, koja je bila zahvalan partner od 2004. godine i organizacije skupa u Nagyatádu.

Pozdravni govor u ime domaćina održao je predsjednik županije Baranja Csaba Nagy te dr. Péter Vass, gradonačelnik Szigetvára. Sudionicima simpozija obratio se i dr. János Hóvári, predsjednik Komiteta za proslavu jubilarne godine Nikole Zrinskog, dok je uvodni referat pod naslovom „Sveučilišno obrazovanje i znanost u Ugarskoj u dugom 19. stoljeću“ održao István Lengvári iz Pečuha.

Prvog radnog dana simpozija referate su održali kolege iz Austrije i Mađarske. Ernst Breitegger iz Gradišća održao je zanimljivo izlaganje o Carolusu Clasiusu, jednom od najvećih botaničara 16. stoljeća i njegovu iznimnom radu na području botanike i hortikulture. Naglasio je da je Cladius bio među prvim znanstvenicima koji je, na poziv cara Maksimilijana II. i pod njegovim pokroviteljstvom, istraživao floru na području današnje Austrije te definirao i imenovao neke i danas poznate biljne vrste.

U koreferatu dvoje mladih autora, Éve Toth i Gábora Lukácsa, pozornost je posvećena ulozi znanosti i znanstvenih inovacija na razvoj poljoprivrede u Ugarskoj u prvoj polovini 19. stoljeća. Autori su naglasili kako su školovanje u inozemstvu i putovanja mađarskih plemića u zapadnu Europu značajno utjecali na razvoj gospodarstva i pojavu stručne literature na mađarskome jeziku.

Franz Mittermüller iz Štajerske prikazao je u svome referatu štajerskog nadvojvodu Ivana ne kao političara, već prvenstveno kao važnu osobu u smislu pružanja impulsa u razvoju gospodarstva i tehnike. Pola je stoljeća taj Habsburgovac, zaključuje Mittermüller, bio pokretač i modernizator industrije, gospodarstva, željezničkog prometa i infrastrukture, ali i kulturnog te obrazovnog života u Štajerskoj. U referatu je posebno govorio o njegovoj ulozi u razvoju rudarstva i istraživanju ugljena u Štajerskoj sredinom 19. stoljeća.

U popodnevnom dijelu programa organiziran je zajednički izlet u tridesetak kilometara udaljeni Pečuh, bivšu europsku kulturnu prijestolnicu (2010.), te posjet tamošnjem srednjovjekovnom Sveučilištu i biskupskoj palači. Nakon toga su sudionici simpozija imali

prilike posjetiti mjesto na kojemu je, prema nekim naznakama i arheološkim istraživanjima, bio stožer osmanlijske vojske sa sultanom Sulejmanom tijekom opsade Sigeta, kao i crkvu u Turbéku. U prvom slučaju riječ je o relativno novijim istraživanjima mađarskih arheologa, koji su u blizini vinograda u Zsibotu otkrili logor iz vremena osmanskih prodora, koji leži jedva dva kilometra sjeveroistočno od Turbéka. Prema nekim nalazima (keramika, porculan, staklo, novčići itd.), postoje pretpostavke da se taj logor razvio oko sultanova hrama. Hodočasničko, pak, mjesto (prostenište) Turbék poznato je od 1705. godine, kada je jedan muškarac, ozdravivši od teške bolesti, u znak zahvalnosti dao podignuti drvenu kapelicu u čast Blaženoj Djevici Mariji Pomoćnici. Zanimljivo je napomenuti kako je slika Bogorodice zapravo kopija slike Mariahilf iz Passaua. To prostenište ima veliko značenje za okolno stanovništvo jer je ono mjesto hodočašća mađarskog stanovništva iz cijele okolice, kao i želičkih (Zselic) Nijemaca te brojnih Hrvata. Prema popularnom vjerovanju, upravo je to mjesto na kojemu su sahranjeni srce i unutarnji organi sultana Sulejmana, a kasnije je ondje podignut oktogonalni grob sa zlatnom kupolom. Nakon protjerivanja Osmanlija taj je grob demoliran i samo ploča na crkvenom zidu podsjeća posjetitelje da se on svojedobno nalazio ondje.

U popodnevnom su dijelu ekskurzije domaćini organizirali zajednički obilazak Szigetvára, napose barokne crkve Svetoga Roka/Szent Rökus, koja je nekada bila džamija, a 1788. pregrađena je u crkvu, zatim Turske kuće i brojnih drugih gradskih znamenitosti. Turska kuća tipičan je karavansaraj koji se sastoji od dvaju katova i danas predstavlja jedinu sačuvanu stambenu zgradu iz vremena osmanske okupacije Mađarske. Danas je u tom prostoru stalna izložba, koja tematizira šesnaestostoljetnu tursku stambenu kuću. Posjetitelji tako mogu vidjeti dnevnu sobu, kuhinju, blagovaonicu, ognjište i svakodnevne kućanske predmete. Osim toga, prikazani su i načini pripremanja kave, kaligrafija, keramika, staklo i ostali predmeti prikladni onodobnom stanovanju. Bosanska ili Hrvatska kuća u Szigetváru zapravo je nekada bila žitnica, a danas predstavlja najstariji stambeni objekt u gradu. Ta renovirana trokatna žitnica izgrađena je u 19. stoljeću i sadrži odličnu stalnu izložbu o starim seljačkim obiteljima, Hrvatima-katolicima iz Bosne te o svakodnevnom životu u Szigetváru nakon završetka osmanske okupacije. Izložba komemorira intelektualno i materijalno nasljeđe sigetskih Hrvata, koji su se doselili na ove prostore nakon odlaska Osmanlija.

Drugog dana simpozija održano je ukupno šest izlaganja. Tamás Haffner iz Baranje održao je referat o procesu industrijalizacije i gospodarskim inovacijama u Pečuhu u razdoblju između 1867. i 1914. godine, dok je Réka Ibolya Juhász iz Vasa govorio o socijalnoj strukturi i podrijetlu studenata koji su od 1777. do 1850. pohađali studije prava u Ugarskoj. O sličnoj tematici vezanoj uz visokoškolsko obrazovanje govorio je i njegov kolega iz iste županije – László Szögi. U referatu se osvrnuo na probleme nacionalnih manjina tijekom sveučilišnog obrazovanja u Ugarskoj u 19. i 20. stoljeću.

Goran Arčabić iz Zagreba održao je referat pod naslovom „Gospodarska izložba u Zagrebu 1891. kao privredna smotra, politički poligon i katalizator modernizacije“. Arčabić je u izlaganju naglasio kako je *Jubilarna gospodarsko-šumarska izložba*, priređena u Zagrebu 1891. u čast 50. godišnjice djelovanja Hrvatsko-slavonskoga gospodarskog društva, premašila prigodničarski okvir prerastavši u prvorazredni društveni događaj. Poslužila je kao indikator stanja gospodarstva Hrvatske i Slavonije, zemlje na periferiji Austro-Ugarske Monarhije, te je navijestila početak razdoblja ekonomskog i demografskog rasta na prijelazu u 20. stoljeće. Fokusrana na prezentaciju dosega nacionalnoga gospodarstva

i kulture s ciljem združivanja politički razjedinjenog prostora Trojedne Kraljevine (Hrvatske, Dalmacije i Slavonije), umjesto na tehnološke inovacije, razmjenu informacija i poslovnu promociju, zagrebačka se izložba u znatnoj mjeri razlikovala od privrednih izložbi u zemljama razvijenih ekonomija. Zaključio je kako je ta izložba poslužila kao katalizator oblikovanja sjeverozapadnog ruba novog reprezentativnog donjogradskog središta i osuvremenjivanja javnoga gradskog prijevoza. Arčabić smatra kako je *Jubilarna izložba* istovremeno pridonijela i modernizaciji života u Zagrebu, koji se u posljednjoj četvrtini 19. stoljeća profilirao u nacionalno središte.

O utjecaju geodetskih i geoloških istraživanja na razvoj gospodarstva na prostoru Gradišća u 18. i 19. stoljeću govorio je Martin Krenn iz Gradišća. Naglasio je kako je eksploatacija fosilnih izvora u Gradišću u velikoj mjeri bila potaknuta otkrićem nalazišta ugljena u Brennbergu (danas Brennbergánya, Mađarska) u drugoj polovini 18. stoljeća. Sve je to utjecalo ne samo na gospodarski zamah, već i na daljnji razvoj geomorfoloških istraživanja toga područja.

Jerneja Ferlež iz Slovenije govorila je, pak, o tome kako su tehničke inovacije (električna struja, uvođenje kanalizacijskog sustava i vodoopskrbne mreže itd.) utjecale na svakodnevni život građana i kulturu stanovanja u Mariboru.

Na kraju je radnoga dijela domaćin organizirao stručni obilazak sigetske tvrđave. Riječ je o utvrdi koja je tijekom srednjeg vijeka imala svoje osobito značenje u okviru ugarske županije Somogy. Tijekom napada Osmanlija i ratova na ovome području Siget je izgrađen u snažnu tvrđavu, čija je važnost proizlazila iz geostrateškog položaja samoga mjesta na važnom prometnom putu prema Beču. Siget se stoga tijekom druge polovine 16. stoljeća dvaput nalazio pod opsadom, 1556. i 1566., kada ga je herojski branio Nikola Šubić Zrinski. Opsada Sigeta započela je početkom kolovoza, a okončana je 7. rujna pokušajem prodora N. Zrinskog i manjeg broja branitelja, prilikom kojega je većina, zajedno s N. Šubićem, izginula. Danas je sigetska tvrđava spomenik kulture, a njenu bogatu povijest prikazuje tamošnja stalna izložba. Osim obilaska tvrđave i razgledavanja spomenute izložbe, za sve je sudionike skupa domaćin priredio demonstraciju ondašnjih ratnih tehnika i onodobnog naoružanja.

Posljednjeg dana simpozija održana su tri referata. Tihana Luetić iz Zagreba održala je izlaganje o razvoju znanosti na Kraljevskom Sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće. Svoja istraživanja temeljila je na analizi podataka iz statističkih godišnjaka i izvora iz arhiva Filozofskog fakulteta u Zagrebu te arhiva Sveučilišta u Zagrebu, kao i ostalih vrsta izvora i literature. Ukazala je na razvoj određenih znanstvenih disciplina na zagrebačkom sveučilištu u vremenskom rasponu od osnivanja modernog sveučilišta 1874. do početka Prvoga svjetskog rata, odnosno u razdoblju kada se Sveučilište u Zagrebu sastojalo od triju fakulteta. Naglasak je stavila na Filozofski fakultet, kao na instituciju u kojoj se u analiziranom razdoblju osnivanju novi studiji, ne samo iz područja socijalnih i humanističkih disciplina. Također je ukazala na važnost Sveučilišta u izobrazbi buduće hrvatske inteligencije te nositelja modernih i suvremenih strujanja u hrvatskome društvu na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće. Sve promjene stavila je u širi kontekst općih modernizacijskih procesa na prostoru ondašnje Austro-Ugarske Monarhije.

Ivanka Počkar iz Slovenije govorila je o procesima modernizacije i razvoja u Sloveniji na primjeru maloga štajerskoga grada Brežice. Na primjeru razvoja industrije i gospodarstva općenito te demografskog rasta i bogatog društvenog života, Ivanka Počkar ukazala je

na snažno prepletanje različitih faktora koji su utjecali na ubrzani rast i modernizaciju Brežica u dugom 19. stoljeću, a koje je prekinuo rat 1914. godine.

Štajerski predstavnik Bernhard A. Reismann govorio je o Tehničkoj visokoj školi u Grazu i njezinu značajnom utjecaju na štajersko gospodarstvo i razvoj infrastrukture od njezina osnutka 1811. pa sve do početka Prvoga svjetskog rata.

Nakon provedene rasprave na kraju sekcije, sumirani su zaključci s cjelokupnog simpozija. Konstatirano je da su svi referenti dali nov i svjež pogled na procese modernizacije, gospodarski i tehnološki razvoj, obrazovanje i transfer ideja od početka 18. stoljeća pa sve do početka Prvoga svjetskog rata te da posljedice tih inovacija primjećujemo i danas. Tako su stvorene pretpostavke da se na temelju tih rezultata nastavi daljnja suradnja zemalja okupljenih unutar ovoga simpozija te da se produbljuju stečena znanja i iskustva na opću korist čitavoga zajedničkog panonskog prostora. Također je na dostojanstven način i čitavim nizom popratnih sadržaja od strane sudionika simpozija obilježen veliki jubilej 450. godišnjice sigetske bitke. Može se zaključno reći kako je domaćin – mađarska županija Baranja – u potpunosti opravdao očekivanja glede organizacije skupa i poziva na članstvo u *obitelji „Mogersdorf“*. Domaćinstvo 46. Međunarodnog kulturnopovijesnog simpozija „Mogersdorf“ u 2017. godini preuzima Prekmurje, odnosno Republika Slovenija.

Ivica Šute

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI

48

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

The logo for FF press, featuring the letters 'FF' in a stylized font with a horizontal line through them, followed by the word 'press' in a lowercase sans-serif font.

ZAGREB 2016.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 48

Izdavač / Publisher

Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača / For Publisher

Željko Holjevac

Glavni urednik / Editor-in-Chief

Hrvoje Gračanin

Izvršna urednica / Executive Editor

Inga Vilogorac Brčić

Uredništvo / Editorial Board

Bruna Kuntić-Makvić (stara povijest/ancient history), Zrinka Nikolić Jakus (srednji vijek/
medieval history), Hrvoje Petrić (rani novi vijek/early modern history), Željko Holjevac
(moderna povijest/modern history), Tvrtko Jakovina (suvremena povijest/contemporary history),
Silvija Pisk (mikrohistorija i zavičajna povijest/microhistory and local history),
Zrinka Blažević (teorija i metodologija povijesti/theory and methodology of history)

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Council

Denis Alimov (Sankt Peterburg), Živko Andrijašević (Nikšić), Csaba Békés (Budapest), Rajko
Bratož (Ljubljana), Snježana Buzov (Columbus, Ohio), Svetlozar Eldarov (Sofija), Toni Filiposki
(Skopje), Aleksandar Fotić (Beograd), Vladan Gavrilović (Novi Sad), Alojz Ivanišević (Wien),
Egidio Ivetić (Padova), Husnija Kamberović (Sarajevo), Karl Kaser (Graz),
Irina Ognyanova (Sofija), Géza Pálffy (Budapest), Ioan-Aurel Pop (Cluj),
Nade Proeva (Skopje), Alexios Savvides (Kalamata), Vlada Stanković (Beograd),
Ludwig Steindorff (Kiel), Peter Štih (Ljubljana)

Izvršna urednica za tuzemnu i inozemnu razmjenu /

Executive Editor for Publications Exchange

Kristina Milković

Tajnik uredništva / Editorial Board Assistant

Dejan Zadro

Adresa uredništva/Editorial Board address

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120 150, 6120 158, faks ++385 (0)1 6156 879

Časopis izlazi jedanput godišnje / The Journal is published once a year

Časopis je u digitalnom obliku dostupan na / The Journal in digital form is accessible at
Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske „Hrčak“
<http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>

Financijska potpora za tisak časopisa / The Journal is published with the support by
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Časopis je indeksiran u sljedećim bazama / The Journal is indexed in the following databases:
Directory of Open Access Journals, EBSCO, SCOPUS, ERIH PLUS, Emerging Sources Citation
Index - Web of Science

Naslovna stranica

Iva Mandić

Grafičko oblikovanje i računalni slog

Marko Maraković

Lektura

Samanta Paronić (hrvatski / Croatian)

Dražen Nemet (engleski / English)

Tisak

Tiskara Zelina d.d., Sveti Ivan Zelina

Naklada

250 primjeraka

*Časopis je u digitalnom obliku dostupan na Portalu znanstvenih časopisa
Republike Hrvatske „Hrčak“ <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*

*The Journal is accessible in digital form at the Hrcak - Portal of scientific
journals of Croatia <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*

RADOVI 48

ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU